

EB 2025/1

Financiële nood door lange doorlooptijden: wat is de oplossing?

Mr. G.V. van Campen, datum 27-12-2024

Datum	27-12-2024
Auteur	Mr. G.V. van Campen ^[1]
JCDI	JCDI:ADS994348:1
Vakgebied(en)	Burgerlijk procesrecht / Algemeen Personen- en familierecht / Alimentatie Personen- en familierecht / Familieprocesrecht
Wetgeving	Personen- en familierecht (V) art. 223 Rv, art. 1:408 BW

Een inkomensdaling aan de zijde van de alimentatieplichtige kan tot acute financiële problemen leiden wanneer de alimentatiegerechtigde niet bereid is in onderling overleg afspraken te maken over een verlaging van de kinder- en/of partneralimentatie. Soms heeft de alimentatiegerechtigde daar goede redenen voor: hij/zij is in hoge mate afhankelijk van de bijdrage of er kan getwist worden over de vraag of het inkomensverlies wel zou moeten leiden tot een verlaging van de onderhoudsbijdrage. In alle gevallen is snelle duidelijkheid wenselijk en in het belang van alle betrokkenen. Helaas kan deze duidelijkheid in de praktijk niet op korte termijn gegeven worden. Een verzoek tot wijziging van een onderhoudsbijdrage wordt regelmatig pas na zes maanden of langer op zitting behandeld en in de tussentijd stapelen de problemen aan de zijde van de alimentatieplichtige zich op.

Dit probleem wordt erkend door het LBIO en door de Nationale ombudsman. Zij hebben ideeën over mogelijke oplossingen. In dit artikel besteed ik aandacht aan de achtergrond van het probleem, ga ik in op de voorstellen van het LBIO en de Nationale ombudsman, en draag ik alternatieve oplossingen aan.

1. Achtergrond van het probleem

1.1 Lange doorlooptijden

De te lange doorlooptijden zijn al jaren een aandachtspunt binnen de rechtspraak, maar alle inspanningen ten spijt - zoals het in 2020 gestarte en eind 2023 verlengde Project Tijdige Rechtspraak - is de situatie tot op heden onvoldoende verbeterd. Sommige onderhoudsplichtigen kiezen er daarom voor om, al dan niet gelijktijdig met de indiening van het wijzigingsverzoek, een verzoek in te dienen tot het treffen van een voorlopige voorziening ex artikel 223 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Gevolg: de rechtbank moet tijd vrijmaken voor de behandeling van deze verzoeken, wat ten koste gaat van de behandeling van andere verzoeken, met als gevolg nog langere doorlooptijden in bodemzaken. Daarmee ontstaat een vicieuze cirkel.

1.2 Voortzetting van de inning

De onderhoudsgerechtigde heeft er ondertussen belang bij de inning voort te zetten. In de praktijk zien we dat

hij/zij dat vaak doet, ook als er al een wijzigingsverzoek is ingediend. Het LBIO kan hier geen verandering in brengen. Het heeft namelijk niet de vrijheid om zelf, al dan niet op verzoek van de onderhoudsplichtige, over te gaan tot het schorsen of beëindigen van de inning zonder dat aan de voorwaarden van artikel 1:408 lid 6 BW is voldaan. Dit is een bewuste keuze van de wetgever. De vrees was dat de alimentatieplichtige, om opslagkosten te voorkomen, liever rechtstreeks zou betalen en op die manier de 'bufferfunctie' van de raad zou frustreren.^[2] Ook wilde de wetgever voorkomen dat de alimentatieplichtige de alimentatiegerechtigde onder druk zou zetten om een verzoek tot beëindiging te doen, zodat "hij of zij er op die manier gemakkelijk zou kunnen afkomen".^[3]

De wetgever heeft er dus bewust voor gekozen het LBIO geen zelfstandige bevoegdheid te geven om de inning van onderhoudsbijdragen te staken of op te schorten. Die bevoegdheid ligt derhalve, bij gebrek aan overeenstemming tussen partijen, bij de rechter.

1.3 Geen wijziging met terugwerkende kracht

De inning wordt voortgezet en de behandeling van het wijzigingsverzoek laat op zich wachten. Wordt er dan uiteindelijk een uitspraak gedaan, en wordt daarbij het wijzigingsverzoek toegewezen, dan zien we vaak dat de onderhoudsbijdrage niet met terugwerkende kracht wordt gewijzigd, maar met ingang van de datum van de beschikking, zeker daar waar het een wijziging van kinderalimentatie betreft. Een enkele keer wordt de datum van indiening van het wijzigingsverzoek gehanteerd, en soms zelfs de datum waarop de onderhoudsgerechtigde rekening had kunnen houden met een lagere bijdrage, maar dit is bepaald niet de standaard. Van Coolwijk schreef hierover in 2013 al: "Ter zake terugbetaling van kinder- en partneralimentatie luidt vaak het adagium 'op=op', met name in de gevallen dat er wel behoefte is aan een bijdrage maar de draagkracht ontbreekt. De financiële situatie van de alimentatiegerechtigde is kennelijk van een andere orde dan die van de alimentatieplichtige."^[4]

1.4 Voorlopige voorziening ex artikel 223 Rv

De onderhoudsplichtige die zich zorgen maakt over het voortzetten van de inning en vreest dat de onderhoudsbijdrage niet met terugwerkende kracht wordt gewijzigd, kan ervoor kiezen een verzoek te doen tot het treffen van voorlopige voorzieningen ex artikel 223 Rv. De Hoge Raad heeft in zijn beschikking van 5 december 2014^[5] geoordeeld dat de wet en de aard van de verzoekschriftprocedure zoals geregeld in artikel 261 Rv, zich niet verzetten tegen overeenkomstige toepassing van artikel 223 Rv in verzoekschriftprocedures. De alimentatieplichtige kan dus verzoeken om gedurende de bodemprocedure de onderhoudsbijdrage te verlagen, in afwachting van de beslissing op het wijzigingsverzoek. Het probleem hier is echter dat er lang niet altijd voldoende ruimte is bij rechtbanken en hoven om dit soort verzoeken met voorrang te behandelen.

Het Procesreglement verzoekschriftenprocedures familie zaken gerechtshoven (veertiende versie, vanaf 1 juli 2024)^[6] bepaalt dat verzoeken tot het treffen van een voorlopige voorziening als bedoeld in artikel 223 Rv met voorrang worden behandeld. In de procesreglementen familie- en jeugdrecht van de rechtbanken ontbreekt een dergelijke bepaling. Uit de praktijk blijkt dat bij veel rechtbanken geen voorrang wordt of kan worden verleend. Zo heeft de rechtbank Oost-Brabant begin 2024 aan de balie Oost-Brabant laten weten dat, waar voorheen artikel 223 Rv verzoeken automatisch met voorrang werden behandeld, dergelijke verzoeken nu in beginsel tegelijkertijd (en zonder voorrang) met de bodemzaak worden behandeld, tenzij er bijzondere omstandigheden zijn gesteld die nopen tot een eerdere beoordeling van het artikel 223 Rv verzoek. De rechtbank geeft aan hiertoe noodgedwongen te zijn overgegaan door een forse stijging van het aantal artikel 223 Rv verzoeken. Men kan zich echter afvragen of een verzoeker nog belang heeft bij zijn verzoek tot het treffen van een voorlopige voorziening wanneer dit verzoek gelijktijdig met de bodemzaak wordt behandeld. Mij lijkt van niet, en zo oordeelde ook het hof Amsterdam.^[7] Om die reden worden verzoeken ook nog wel ter zitting ingetrokken.^[8]

Het is de vraag in hoeverre het beleid van de rechtbank Oost-Brabant - en mogelijk ook van andere rechtbanken - zich verdraagt met de rechtspraak van de Hoge Raad. De Hoge Raad heeft weliswaar bepaald dat het in beginsel aan de rechter is overgelaten of hij, gelet op de inhoud van het verzoek, de belangen van

partijen en het belang van een doelmatige en voortvarende procesvoering, het verzoek aanstonds behandelt en beslist. De Hoge Raad heeft daarbij ook opgemerkt dat het voor de hand ligt dat indien een spoedeisend belang bestaat bij een voorlopige voorziening, op het verzoek daartoe “in de regel eerst en vooraf wordt beslist”.^[9] De praktijk is dus echter dat dit niet altijd gebeurt.

1.5 Executie kort geding

De onderhoudsplichtige die in grote financiële nood dreigt te raken, kan ook nog kiezen voor het starten van een kort geding strekkende tot schorsing van de executie. Daarvoor geldt wel de strenge toets dat de voorzieningenrechter de tenuitvoerlegging van een alimentatiebeschikking slechts kan schorsen, indien hij van oordeel is dat de onderhoudsgerechtigde, mede gelet op de belangen aan de zijde van de onderhoudsplichtige die door de executie zullen worden geschaad, geen in redelijkheid te respecteren belang heeft bij gebruikmaking van zijn/haar bevoegdheid om tot tenuitvoerlegging over te gaan. Dat kan het geval zijn als door de gewijzigde omstandigheden klaarblijkelijk aan de zijde van de onderhoudsplichtige een noodtoestand zal ontstaan, waardoor een onverwijld tenuitvoerlegging niet kan worden aanvaard.^[10] Deze maatstaf is zwaarder dan de toets van artikel 223 Rv, waardoor niet altijd voor deze route wordt gekozen. Voor de beoordeling van het verzoek ex artikel 223 Rv gelden immers geen bijzondere eisen, anders dan dat een zodanig belang vereist is dat van verzoeker niet kan worden gevergd dat hij de einduitspraak afwacht.^[11]

2. Oplossingen LBIO en Nationale ombudsman

De doorlooptijden van bodemzaken zijn (te) lang, een artikel 223 Rv verzoek wordt ook niet altijd snel op zitting behandeld, een executiegeschil in kort geding kent een strenge beoordelingsmaatstaf en in de tussentijd zet het LBIO de inning voort. Het LBIO is hier zelf ook niet gelukkig mee, getuige zijn jaarbericht 2023, gepubliceerd in mei 2024. In dit bericht wordt aandacht besteed aan de gevolgen van het feit dat het LBIO niet zelfstandig kan beslissen de inning van onderhoudsbijdragen op te schorten of aan te passen in geval van een inkomensdaling aan de zijde van de alimentatieplichtige. Omdat een wijzigingsprocedure soms langer dan een jaar kan duren, worden de schulden bij alimentatieplichtigen onnodig en hardvochtig opgedreven, zo schrijft het LBIO.

In het artikel schrijft het LBIO dat het dit “hardvochtige effect van de wetgeving” al enkele keren heeft aangekaart. Hetzelfde geldt voor de Nationale ombudsman. In zijn brief van 13 mei 2020 aan de Minister voor Rechtsbescherming^[12] schrijft hij over de “lange, stroperige procedures” voor wijziging van alimentatie en dringt hij er bij de minister op aan een voorziening te treffen waardoor de alimentatieplicht in schrijnende gevallen snel kan worden aangepast, “eventueel in afwachting van een rechterlijk oordeel”.^[13] De ombudsman heeft zijn oproep nadien herhaald, onder meer in zijn rapport van 27 juni 2022.^[14]

Het probleem is ook gemeld bij de zogenoemde JenV-brede Werkagenda. Deze Werkagenda van het Ministerie van Justitie en Veiligheid is in 2021 gestart en beoogt opvolging te geven aan de aangekondigde maatregelen die voortkomen uit de kinderopvangtoeslagenaffaire en de overheidsbrede beweging ‘Werk aan Uitvoering’.^[15] In samenwerking met een beleidsmedewerker van het Ministerie van Justitie en Veiligheid en een medewerker van de JenV-brede Werkagenda heeft het LBIO twee doorbraaksessies georganiseerd over het probleem van wijziging van alimentatie bij inkomensverlies.^[16] Het bericht meldt dat deze sessies tot twee mogelijke oplossingen hebben geleid:

1. tijdelijke erkenning van een alimentatieberekening door het LBIO, in afwachting van een nieuwe alimentatievaststelling door de rechter;
2. een andere verdeling van de opslagkosten door het LBIO, of het in afwachting van de uitspraak van de rechter niet in rekening brengen van opslagkosten.

Beide mogelijkheden zijn wat mij betreft geen oplossing van het probleem.

2.1 Optie 1: Tijdelijke erkenning berekening

Het LBIO oppert om een tijdelijke erkenning te verlenen aan een door het LBIO gemaakte alimentatieberekening. De ombudsman vraagt de minister een voorziening te treffen waardoor de alimentatieplicht in schrijnende gevallen snel kan worden aangepast, “eventueel in afwachting van een rechterlijk oordeel”. Wat mij betreft vormt elke oplossing waarbij aan een ander dan de rechter de bevoegdheid wordt verleend om, ook al is het tijdelijk, een wijziging aan te brengen in een eerdere rechtelijke uitspraak aangaande een onderhoudsbijdrage, een ernstige inbreuk op de rechtsbescherming van de burger. Het is immers juist de rechter die, met alle waarborgen die de wet biedt, een beslissing neemt over de wijziging van een onderhoudsbijdrage. Een dergelijke beslissing heeft grote gevolgen voor partijen en eventuele kinderen en dient in mijn ogen uitsluitend door een rechter genomen te worden.

Daar komt bij dat er sowieso vraagtekens te plaatsen zijn bij het maken van alimentatieberekeningen door het LBIO. De Wet Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen bepaalt in artikel 2 wat de taken van het LBIO zijn. Het maken van alimentatieberekeningen is daar uitdrukkelijk geen onderdeel van. Dat er geen wettelijke grondslag bestaat voor deze activiteit, is al jarenlang bekend. In het op grond van artikel 39 lid 1 van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen uitgevoerde evaluatierapport LBIO uit 2018^[17] werd dit reeds door de (externe) onderzoekers geconcludeerd. Ook in het evaluatierapport van 2023 maken de onderzoekers hierover een opmerking:^[18]

“In paragraaf 2.2 is beschreven dat het LBIO al lange tijd berekeningen maakt om de hoogte van alimentatie vast te stellen, hoewel dit buiten de formele taak van het LBIO valt. Dat dit gebeurt, is afgestemd met JenV. Er wordt nog niet gewerkt aan een AMvB waarmee deze activiteiten formeel onderdeel zouden kunnen worden van de taken van het LBIO.”^[19]

Uiteindelijk komt men met de aanbeveling om “voor deze dienstverlening een algemene maatregel van bestuur op te stellen en een kostendekkend tarief vast te stellen”.^[20] Hiermee wordt gedoeld op artikel 2 lid 5 Wet LBIO, waarin is bepaald dat bij algemene maatregel van bestuur kan worden bepaald dat het LBIO andere taken kan verrichten, mits deze taken voldoen aan de opgesomde eisen, zoals dat de taken niet leiden tot concurrentievervalsing ten opzichte van private aanbieders van vergelijkbare diensten en dat deze tegen kostendekkende tarieven moeten worden aangeboden. In de praktijk voert het LBIO deze alimentatieberekeningen echter al meer dan dertien jaar zonder wettelijke basis uit. Aan de aanbevelingen van de onderzoekers is tot op heden geen opvolging gegeven; een algemene maatregel van bestuur is er nog niet.

Het LBIO zelf is ervan overtuigd dat de kwaliteit van zijn berekeningen hoog is, zelfs hoger dan dat van berekeningen die gemaakt zijn door advocaten of mediators. In de Evaluatie 2018, (gedeeltelijk) geciteerd in de Evaluatie 2023, valt te lezen:^[21]

“Het LBIO heeft zonder reclame-uitingen inmiddels bijna 7.500 alimentatieberekeningen gemaakt. Hieruit blijkt dat in een behoefte wordt voorzien. De alimentatieberekeningen van het LBIO zijn opgesteld conform de rekenregels die de rechtbanken gebruiken. (...) Nimmer zijn er door advocaten of mediators kanttekeningen geplaatst bij de door het LBIO gemaakte berekeningen of opmerkingen gemaakt over het mediationtraject. Door het hoge aantal gemaakte berekeningen ligt de ervaring en deskundigheid bij het LBIO hoog, een specialisme dat door veel advocaten/mediators niet in die mate kan worden bereikt. (...) Dat de expertise bij het LBIO hoog is blijkt ook uit het gegeven dat op verzoek van het LBIO diverse fouten uit de rekenprogrammatuur zijn gehaald die rechtbanken en advocaten/mediators niet hadden opgemerkt.”

Evenmin als het LBIO deze stelling onderbouwt met feiten en statistieken, kan ik mijn stelling onderbouwen dat de kwaliteit van de berekeningen van het LBIO juist te wensen overlaat. Wel kan ik uit ervaringen uit mijn eigen praktijk en die van collega's putten. Ik constateer dat er regelmatig berekeningen de revue passeren die niet aan de wettelijke maatstaven voldoen: berekeningen gebaseerd op enkel loonstroken van de dga, zonder beoordeling van de jaarcijfers, berekeningen waarin geen rekening is gehouden met de kosten voor kinderen uit eerdere relaties, berekeningen waarin geen rekening is gehouden met onderhoudsbijdragen die betaald worden aan een jongmeerderjarige en berekeningen waarbij (het interen op) de ontslagvergoeding buiten beschouwing wordt gelaten.

Los van de kwaliteit van de berekeningen, is het toekennen van de bevoegdheid aan het LBIO om wijzigingen

te brengen in eerdere rechtelijke uitspraken mijns inziens onacceptabel in het licht van de rechtsbescherming van de burger én de scheiding der machten. Het staat partijen vrij om in onderling overleg afspraken te maken die afwijken van een eerdere beschikking, maar indien overeenstemming ontbreekt, kan enkel de rechter zelf een eerdere beschikking wijzigen. Het toekennen van deze bevoegdheid aan een overheidsorgaan dat al meer dan dertien jaar zonder wettelijke grondslag alimentatieberekeningen uitvoert, naar eigen zeggen omdat daarmee in een behoefte wordt voorzien, is onacceptabel.

2.2 Optie 2: Wijziging regeling opslagkosten

Het LBIO stelt ook een andere verdeling van de opslagkosten voor. Wat daar precies mee bedoeld wordt, is mij niet duidelijk. Voor zover opslagkosten (tijdelijk) mede voor rekening van de onderhoudsgerechtigde zouden komen, vraag ik mij af in hoeverre dit reëel is. De onderhoudsgerechtigde heeft daar immers vaak niet de middelen voor. Het in afwachting van de uitspraak van de rechter niet in rekening brengen van opslagkosten, lijkt een goede eerste stap. Hiermee is de onderhoudsplichtige echter maar zeer beperkt geholpen. De verplichting tot het voldoen van de onderhoudsbijdrage blijft immers bestaan.

3. Wat dan wel?

Als de doorlooptijd van een verzoek tot verlaging van een onderhoudsbijdrage fors teruggebracht zou kunnen worden, bijvoorbeeld naar drie maanden, zou de noodzaak aan artikel 223 Rv verzoeken en kort gedingen komen te vervallen, met als bijkomend voordeel dat partijen slechts voor één procedure kosten hoeven te maken en zij bovendien snel definitieve duidelijkheid hebben (niet alleen voor de duur van de procedure). Problemen stapelen zich minder op en partijen hebben snel duidelijkheid. Ik realiseer mij echter ook dat de rechtspraak te maken heeft met achterstanden en personeelstekorten. Als een snellere doorlooptijd van wijzigingsverzoeken eenvoudig te realiseren was, zou dit ongetwijfeld al zijn gebeurd.

Daarom zou wat mij betreft minder terughoudend omgegaan moeten worden met het wijzigen van onderhoudsbijdragen met terugwerkende kracht, ook als dat leidt tot een terugbetalingsverplichting van de onderhoudsgerechtigde. Daarbij ga ik niet voorbij aan het in vaste rechtspraak van de Hoge Raad neergelegde behoedzaamheidscriterium met betrekking tot de door de rechter te bepalen ingangsdatum van een gewijzigde onderhoudsverplichting.^[22] Uit diezelfde rechtspraak volgt immers ook dat de rechter bij de beoordeling of, en in hoeverre, van de onderhoudsgerechtigde in redelijkheid terugbetaling van het te veel ontvangene kan worden verlangd, ook het belang van de onderhoudsplichtige om het te veel betaalde terug te krijgen in aanmerking dient te nemen.^[23] Er zijn situaties waarin evident is dat de onderhoudsplichtige niet langer aan zijn verplichtingen kan voldoen, terwijl hem ter zake geen enkel verwijt kan worden gemaakt en het inkomensverlies ook niet hersteld kan worden, maar de onderhoudsgerechtigde desondanks blijft incasseren en geen enkele bereidheid toont tot het zoeken naar een oplossing. In dergelijke gevallen zou de rechter mijns inziens eerder over mogen gaan tot het wijzigen van onderhoudsbijdragen met terugwerkende kracht, ook als dat leidt tot een terugbetalingsverplichting. De rechtspraak van de Hoge Raad biedt daar ook voldoende ruimte voor. Uiteraard vraagt dit van advocaten om hun verzoek goed te onderbouwen.^[24]

4. Tot slot

Het LBIO spreekt in zijn jaarbericht over een “hardvochtige wijzigingsprocedure”. Die kwalificatie is in mijn ogen onjuist. De term ‘hardvochtige wetgeving’ is in zwang geraakt na het rapport *Ongekend onrecht* van 29 juni 2021,^[25] opgesteld naar aanleiding van de toeslagenaffaire. In mijn ogen is van hardvochtige wetgeving in dezen geen sprake. De wet biedt immers de mogelijkheid de rechter te verzoeken een onderhoudsbijdrage te wijzigen en daarnaast om te verzoeken om voor de duur van het geding een voorlopige voorziening te treffen. Ook kan een kort geding gestart worden. De juridische mogelijkheden om een alimentatiebeschikking op korte termijn (al dan niet voor de duur van de procedure) te wijzigen, zijn er dus wel, echter, er is onvoldoende

capaciteit om alle verzoeken tijdig te behandelen. En dat heeft niets met hardvochtige wetgeving te maken, maar met achterstanden en personeelstekorten bij de rechtspraak.

Voetnoten

- [1] Mr. Geeske van Campen is advocaat bij Forward Advocaten te 's-Hertogenbosch.
- [2] Tot 1 januari 1997 was de Raad voor de Kinderbescherming Den Haag belast met de invordering van de onderhoudsgelden (destijds enkel kinderalimentatie).
- [3] [Kamerstukken II 1992/93, 23038, nr. 3](#), p. 5.
- [4] R. van Coolwijk, 'Te veel betaalde alimentatie? Hoe krijg je dat terug?', *REP* 2013/5. Zie in andere zin: N.A.J.M. Rasenberg, 'Wijziging van alimentatie met terugwerkende kracht en de terugbetalingsverplichting in het licht van de onverschuldigde betaling', *REP* 2024/346.
- [5] HR 5 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3533.
- [6] Te raadplegen op www.rechtspraak.nl.
- [7] Hof Amsterdam 7 september 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:2902, r.o. 5.9.
- [8] Zie bijv. Rb. Rotterdam 15 februari 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:4387, r.o. 3.1.1.
- [9] HR 5 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3533, r.o. 3.5.
- [10] Zie voor een voorbeeld Rb. Rotterdam 3 september 2024, ECLI:NL:RBROT:2024:8611.
- [11] G. Snijders, *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 223 Rv, aant. 10 en 11.
- [12] Brief Nationale ombudsman d.d. 13 mei 2020, gepubliceerd op www.nationaleombudsman.nl.
- [13] Brief Nationale ombudsman d.d. 13 mei 2020, gepubliceerd op www.nationaleombudsman.nl.
- [14] *Rapport Nationale ombudsman*, d.d. 27 juni 2022, 2022/121.
- [15] JenV-brede Werkagenda, *Jaarbericht 2021*, gepubliceerd op www.rijksoverheid.nl.
- [16] LBIO, *Jaarbericht 2023*, gepubliceerd op www.lbio.nl.
- [17] LBIO, *Evaluatie Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen*, november 2018, p. 12.
- [18] LBIO, *ZBO-Evaluatie Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen*, december 2023, p. 9.
- [19] LBIO, *ZBO-Evaluatie Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen*, december 2023, p. 11.
- [20] LBIO, *ZBO-Evaluatie Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen*, december 2023, p. 24.
- [21] LBIO, *Evaluatie Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen*, november 2018, p. 12.
- [22] HR 25 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:1001, *NJ* 2014/225.
- [23] HR 25 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:1001, *NJ* 2014/225.
- [24] Zie ook M.M. Verschuren & S.G. Hoijjnc, 'Ingangsdatum bij kinderalimentatie. Over terugwerkende kracht, terugbetaling en nabetaling', *EB* 2024/21.
- [25] [Kamerstukken II 2020/21, 35510, nr. 60](#).